

Ingen mediepædagogik uden en mediekultur

Af Bernt Hubert, programleder ved videncentret for it og medier, Professionshøjskolen København

Lærernes fagblad "Folkeskolen" fokuserer med jævne mellemrum på implementeringen af it og medier i skolen. Udgangspunktet er næsten altid lærernes håndtering af de nye medier og mediedidaktikkens placering i lærernes gennemgående læringsorientering.

Kun sjældent berøres den absolut mest afgørende forudsætning for en vellykket mediepædagogisk implementering: at skolen har gennemført den organisatoriske og pædagogiske omstillingsproces, der etablerer den nødvendige mediekultur og muliggør opbygningen af et kreativt miljø, som ikke decimerer integrationen af tidens kommunikations- og videndelingsteknologier til en hypotetisk mulighed, men gør anvendelsen af it og medier til et reelt didaktisk valg.

Sagen er egentlig meget banal. Kan man forestille sig en modedesigner arbejde uden et modemiljø, kan man forestille sig en automekaniker arbejde uden et autoværksted eller et brandvæsen uden en brandstation? Krakilere vil helt sikkert kunne beskrive scenarier, hvor dette var muligt, men effektivt og motiverende vil hverken modeskaberen, mekanikeren eller brandmanden finde det. Når vi går i banken hvad enten det er for at hæve penge eller sætte nogle ind, forventer vi, at bankmiljøet er på plads, at bankens personale er på højde med de teknologier, de er sat til at administrere samt at teknikken fungerer optimalt. Vi forventer at banken har sørget for, at personalet har de nødvendige kompetencer og kan håndtere computerne og vi vil bestemt blive meget overrasket, hvis vi som kunder må gå med uforrettet sag pga. manglende færdigheder eller teknisk nedbrud. Ingen it – ingen bank, kulturen underbygger aktiviteterne.

Folkeskoleloven bygger på den forudsætning at it og medier - lige som i bankerne - er en integreret del af de skolens faglige aktiviteter. Men loven pålægger til gengæld ikke skolerne at etablere den nødvendige mediekultur, det skabende miljø, der underbygger it og mediers anvendelse som dagligt værktøj. Anvendelsen af it og medier bør ikke være et rekreativt parallelt frirum, hvor der gælder helt andre regler og normer end i den "almindelige" undervisning, hvilket professor emeritus Mogens Nielsen bl.a. konkluderede i sin evaluering på baggrund af gennemlæsning af mere end 200 itmf rapporter. (It og medier i folkeskolen, 2004)

En seriøs mediekultur er ikke forankret i folkeskolen. Alligevel forlanger loven, at lærere i folkeskolen integrerer it og medier i elevernes læring uagtet at skolekulturen på ingen måde understøtter implementeringen af de nye medier, uagtet manglende, kvalificeret support og uagtet mangelen på nødvendige ressourcer. Men kvantitet gør det ikke. Tilstedeværelsen af nok så mange computere underbygger ikke elevernes betjeningsmæssige færdigheder, begrebsdannelse og forståelse for mediernes betydning. Indsatsen skal kvalificeres. Det ved vi godt når det fx drejer sig om læsning. Antallet af bøger på skolen er ikke afgørende, det er til gengæld den kultur, man opbygger omkring børnenes læring og læsefærdigheder. Analogien er til at få øje på, men svær for beslutningstagere i folkeskolen at forstå, når det handler om mediepædagogik. Det er også en langt mere besværlig og krævende proces, der skal sættes i gang, men der er ingen vej udenom.

Skoler skal udvikle den nødvendige it- og mediekultur, der gør anvendelsen af mobiltelefoner, mp3-optagere, interaktive tavler, laptops og al anden kommunikationsteknologi til dagligdags digitale læremidler. Værktøj som kan aktiveres her og nu og ikke er fedtet ind i bookningsproblematikker, placerings- og supportproblemer. Det kræver en udviklings- og omstillingsproces, der indfører nye rutiner, ny pædagogisk praksis og nye organisatoriske strukturer. Meget få skoler har været gennem denne proces på trods af, at de kan bryste sig af mange års konstant udviklingsarbejde. Optikken har blot været rettet mod andre områder. Ofte smalle kausale indsatsområder, der ikke inkluderer en bredere skolekulturel tænkning eller en it- og mediedimension.

Men hvordan er det så med alle disse udviklingsprojekter? Langt de fleste skoler ser sig selv i et udviklingsperspektiv og formulerer da også jævnligt nye indsatsområder og handleplaner. Skolerne udvikler konstant, men er præmisserne klare og etableres der medejerskab? Min påstand er at:

alle lærere på et tidspunkt bliver konfronteret med ønsket om ny udvikling!
alle lærere har deltaget i udviklingsprojekter, de ikke har medejerskab til!
alle lærere har oplevet at blive trætte af det!
alle lærere har tvivlet på om udbyttet har været indsatsen værd!

Hvorfor kommer der så lidt ud af alle disse initiativer? Hvad er det, der går galt?
Når man nu brændende ønsker at udvikle hvorfor så denne træghed og de ofte pauvre resultater?
Hvis man screener udviklingsinitiativer i folkeskolen gennem de seneste år, må man konkludere at de i stadig højere grad genereres fra centralt hold. Ønsket om udvikling kommer i stigende grad fra kommunalbestyrelser, kulturchefer, skoleforvaltninger eller måske skoleledere, der selv har været på udviklingskursus. Når udviklingsinitiativer kommer fra centralt hold i form af top-down projekter, gælder det først og fremmest om at skabe engagement og medejerskab hos lærerne. Det glemmer man ofte og lærere fremstår derfor tit bagstræberiske eller måske ligefrem ledelsesresistente, som Kommunernes Landsforening på et tidspunkt formulerede det.

Lad det være slået fast, lærere vil udvikling. Men ikke udvikling ud i den blå luft. Ikke udvikling på baggrund af en udokumenteret ide, en skæv position, en personlig opfattelse, en abstraktion. Ikke udvikling for udviklingens egen skyld og ikke udvikling, hvis hovedformål er at synliggøre projektophavets indsigt, format, gode vilje og visioner.

Udvikling er grundlæggende et spørgsmål om at bringe en skole fra A til B.
Hvor B normalt er beskrevet i floromvundne visionære termer, som ligger i forlængelse af den udløsende abstraktion, dér vil vi hen, er A, dér hvor vi kommer fra, ubeskrevet, uaccentueret, fortrængt, glemt. Hvad er vort reelle udgangspunkt? Hvad er vores gennemgående læringstænkning? Hvilke forestillinger gør vi os om skolens funktion i samfundet? Hvordan tænker vi om it og medier? Om computere? Om god undervisning og om dårlig? Hvad er vore grundlæggende antagelser om skolens kultur? Hvad er vor omverdensforståelse og interne værdisætning?
Kort sagt: hvor er vi?

Som metafor på denne tænkning kan man forstille sig en køretur i bil.
Er vi enige om at skulle til Silkeborg, er det ikke ligegyldigt hvilken by vi kommer fra. Det er afgørende om vi er i Hjørring eller i Esbjerg. Den vej vi vælger er dybt afhængig af vort startsted. Vi kan ikke bruge kørevejledningen fra Esbjerg, når vi kommer fra Hjørring.

Eller man kan lave en parallel til elevernes læring.
Når lærere differentierer deres undervisning for at optimere elevernes læring er det også et udtryk for, at der tages udgangspunkt i elevernes faglige niveau og den enkelte elevs individuelle almene og personlige kompetencer. Alt andet ville være tåbeligt og skønne spildte kræfter. Både lærer og elever ville blive frustreret, eleven ville få fornemmelsen af at der blev undervist hen over hovedet på vedkommende, mens læreren ville opleve, at eleven ikke tog imod.

At tage udgangspunkt i en dokumenteret kortlægning af skolens kulturelle status er en dimension som oftest bliver tilsidesat i udviklingsprojekter ud fra den opfattelse at skolen er "byen", som alle jo kender og at folkeskoler som udgangspunkt er ens. Ingen smålig skelen til lokale kulturelle karakteristika og reelle forskelle i miljøerne. Folkeskolen er en standard, en ensartet størrelse overalt. Alle i dette land ved hvordan folkeskolen er, alle har gået der!

Men sådan er virkeligheden ikke, folkeskoler er endog meget forskellige og det samme udviklings- og omstillingsprojekt eller vil have meget forskellig effekt fra skole til skole afhængigt af i hvilken

grad projektets udgangspunkt er i overensstemmelse med den lokale skolekultur og -tradition. Tager man ikke lokale kulturelle forskelle i ed, men udvikler i forhold til en mytisk opfattelse af hvad en skole er, en mental model af et skolesystem, er risikoen for et fejlslagent udviklingsprojekt overhængende og effekten under alle omstændigheder ringe. Udviklingsprojektet forbliver en ineffektiv indkapslet og tidsbegrænset kampagne.

Erkender man imidlertid, at nye it- og medieindsatser må tage udgangspunkt i en kortlægning af den eksisterende lokale it- og mediekultur, at en omstillingsproces starter med en dokumenteret status, dukker der imidlertid nye problematikker op. For hvordan undersøger man egentlig en lokal it- og mediekultur? Man kan selvfølgelig gå ud og spørge lærerne, eleverne og skoleledelsen. Men ofte finder man blot ud af der er væsensforskelle mellem ”det vi siger vi gør” og ”det vi gør”. Mange skoler har endda institutionaliseret ”det vi siger vi gør” ved at hænge plakater med værdisæt og hensigtserklæringer op på skolen, mens man ved en række iagttagelser hurtigt kan finde ud af at ”det vi gør” er noget helt andet.

Kulturen ligger gemt i ”det vi gør” ikke i ”det vi siger vi gør”.

”Det vi gør” er en konsekvens af lærernes personlige forestillingsverden, deres mentale modeller. Det kræver naturligvis en vis styrke at konfrontere en skoles ansatte med en kulturel diagnose. For mange kræver det overvindelse at få sin it- og mediekulturelle adfærd reflekteret i andres analyser. Det kan være grænseoverskridende, men ikke desto mindre nødvendigt, for her gemmer sig det reelle udgangspunkt for en organisatorisk og pædagogisk omlægning af skolens praksis – her sættes rammen eller grænsen for det øjeblikkelige udviklingspotentiale.

Er man imidlertid nået dertil, at man har formuleret udgangspunktet i samarbejde med skolens ansatte, ligger vejen for en omstillingsproces åben. En vej der bygger på overensstemmelse mellem skolens synlige formulerede værdiniveau og lærernes usynlige personlige og individuelle antagelser. På denne baggrund kan man opbygge en ægte vision om mediernes placering og didaktiske anvendelse i skolens hverdag. En mediekultur som lærerne har ægte ejerskab til og som derfor vil være omgæret af en dynamik, der gør det mulig at inddrage elevernes fritidskompetencer i skolens formelle læringsmiljø.

Så længe skolerne ikke har opbygget en it- og mediekultur, vil det være svært at få lærerne til at tage medieintegrationen og -pædagogikken alvorlig. Hvordan kan man svømme uden vand i bassinet? Folkeskolerne er imidlertid ikke de eneste uddannelsesinstitutioner hvor mediekulturen er fraværende. Det gælder næsten samtlige uddannelsesorganisationer i Danmark. Vi producerer kun 0,11 nyuddannede med en videregående it-uddannelse pr. 1000 borgere, hvor OECD-gennemsnittet er på 0,29 pct., hvilket som udgangspunkt betyder en relativt beskedne arbejdsstyrke med digitale kompetencer.

På lærerseminarierne har kun 6 % af de lærerstuderende udviklet et mediedidaktisk beredskab, når man screener deres opgaver i almen didaktik. Undersøgelsen har strakt sig over 6 år og omfatter 10 seminarier og ca. 500 studerende. Det betyder at de som noget at det første i deres lærerkarriere må sendes på efter- og videreuddannelse for at kunne integrere moderne kommunikationsteknologi i undervisningen.

Erfarne lærere har heller ikke haft det nemt gennem en årrække, idet man fra ministeriets side ikke rigtig har vidst, hvilken status informationsteknologien skulle have i skolen samtidig med at den hele tiden udviklede sig. It og medier har derfor kun uhyre langsomt fundet vej til grundskolen og vejen har ikke været stringent. Man kan ligefrem tale om at feltet lovgivningsmæssigt har været udsat for mutation. I 70'erne hed det datalære, i 80'erne kaldte man det edb og gav det status som obligatorisk § 6 emne. I 90'erne blev det til it som redskab for i dag at ende som multimedier, der i al sin kompleksitet kombinerer en masse forskellige kommunikations- og udtryksformer. En status der har strakt sig fra fag, over obligatorisk emne til undervisningsmiddel for at ende som mediepædagogisk standardredskab, der kan integreres i alle former for læringsrum. Og som

samtidig er en forudsætning for erfaringsudveksling, for videndeling og for kommunikation på tidens præmisser.

Men tilbage står om man overhovedet kan forestille sig at kunne udvikle en skole uden at indtænke tidens kommunikationsteknologier? Kan man i 2008 tillade sig at drive undervisning uden digitale netbårne læremidler? Børn og unge færdes hjemmevant i deres fritid i en mediekultur, som folkeskolen kun meget langsomt tager til sig. Enkelte skoler vægrer sig endda ved at anvende moderne medier. Nogle forbyder mobiltelefoner!

Kan man overhovedet drive mediepædagogik uden en mediekultur?
Næppe.

Bernt Hubert 18. maj 2008

(Ny bog ultimo maj 2008: ”**Skolekultur og organisationsudvikling -i et it og medieperspektiv**”, Professionshøjskolen Københavns Forlag, www.iktogmedier.dk)